პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურული საქართველო

პარასკევი, 12 მარტი, 1943 წ. | საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის ყოველკვირეული ორგანო | № 7 (283). ფასი 30 კაპ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

...ბჭოთა კავშირის მარშლის, დიდი ...ტალინის ხელმძღვანელობით, წინ, გამარჯვებისაკენ!

...ქართველოს საბჭოთა მწერლები ...ელოვნების მუშაკნი მთელს საბ...თა ხალხთან ერთად უღრმესი სი...ულითა და აღფრთოვანებით შეხ...ნენ სსრ კავშირის უმაღლესი საბ...ს პრეზიდიუმის ბრძანებულებას ჩვე...ქვეყნის შეიარაღებულ ძალთა უმა...ს მთავარსარდლის ამხანაგ **იოსებ ...არიონის-ძე სტალინისათვის** საბჭო...კავშირის მარშლის სამხედრო წო...ების მინიჭების შესახებ.

...ბარტს, ნაშუადღევს შესდგა საბ...ია მწერლების და ხელოვნების ...ქართველოს თანამშრომლების გაე...ანებული მიტინგი.

...ტინგი გახსნა ამხ. სანდრო ეულ...რომელმაც დამსწრეთ აუწყა ეს ...ხარული აქტი.

...სრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს ...ზიდიუმის ზემოხსენებულ ბრძანე...ებას მთელი კრება შეეგება ფეხ...ადგომით და ხანგრძლივი ტაშის...ით.

— სსრ კავშირის უმაღლეს საბჭოს ...ზიდიუმის ბრძანებულება ამხანაგ ...ალინისათვის საბჭოთა კავშირის ...ალის სამხედრო წოდების მინიჭე...ს შესახებ,—სთქვა ამხ. ი. აბაში...—გამოხატავს მთელი საბჭოთა ...ხის მადლობის გრძნობას თავისი ...ი ბელადისადმი. საბჭოთა ხალხს ...ამ დღე, ყოველ წუთს ახსოვს, ...ჩვენი ქვეყნის ყველა გამარჯვე...ველა უბანზე, არის შედეგი ამხა...**სტალინის** ბრძნული, გენიალური ...ძღვანელობისა. დიდი **ლენინის** ...ლოესი თანამებრძოლი და მეგობ...ი, მისი საქმის სწორუპოვარი გამ...ები ამხანაგი **სტალინი** ხელმძღვა...ობდა შეიარაღებულ ბრძოლას ...ალაქო ომის ყველა გადამწყვეტ...ზე თეთრგვარდიელთა და უცხ...ინტერვენტთა წინააღმდეგ. ...ევიკების პარტია და **ლენინი** ...ლთვის გზავნიდნენ ამხანაგ **...ინს** იქ, სადაც ჩვენს ქვეყანას ...ოხე მოელოდა, და ჩვენი წითე...არმიაც დიდი **სტალინის** შთაგო...ი და ხელმძღვანელობით ამარცხ...ა და ანადგურებდა მტერს. ამხა...**სტალინის** გენიამ სამი ხუთწლე...ის მანძილზე საბჭოთა ქვეყანა გა...ია უძლიერეს სოციალისტურ, ...სტრიულ და საკოლმეურნეო სა...წიფოდ, რომელიც უმძიმეს ...ცდელს და მრისხანე საშიშროე...ფაშისტთა ურდოების თავდას...შეხვდა თანამედროვე მოწინავე ...ალით შეიარაღებული. ამხანაგ **...ინმა** შექმნა და გამოზარდა ...ლი არმიის მეთაურთა და პო...ტუშაკთა შესანიშნავი კადრები ...ლჭურვა ისინი ყოველმხრივ და...ებული თანამედროვე მოწინავე ...ერო მეცნიერებით. ამხანაგ **...ინს** ხელმძღვანელობით გან...და მუშების, კოლმეურნე გლე...ი, საბჭოთა ინტელიგენციის ურ...თანამშრომლობა, დამყარდა ...ხალხების სტალინური მეგობ...ა, რომლებმაც განსაცდელის ...მთელი ჩვენი ქვეყანა ერთ...ან სამხედრო ბანაკად, აუღებელ ...სამაგრედ აქცია. საზიზღარმა ...ა იგემა შემმუსრავი ძალა ჩვე...ლხისა და ჩვენი არმიისა. დღეს ...ი იძულებული ხდება მიმართოს ...ალურ მობილიზაციას", მაგრამ ...ავს დაღუპვისაგან ვერ იხსნის, ...ნ საბჭოთა ხალხი განუხრელად ...ულებს რა თავისი საყვარელი ...ბელადის და მხედართმთავრის ბრძა...ნებას, გაორკეცებული ენერგიით ...გააგრძელებს ბრძოლასა და შრომას, ...რომ საბოლოო სასიკვდილო ლახვარი ...ჩასცეს ჩვენი მიწა-წყლის და ჩვენი ...ხალხის ღირსების შემბღალველს საზიზღარ ფაშიზმს.

— ჩვენი დიდი ბელადისათვის ...ამხანაგ **სტალინისათვის** მარშლის სამ...ხედრო წოდების მინიჭების აქტს ...ღრმესი კმაყოფილებით ვხვდებ...ით,—ამბობს ამხ. ლ. ქიაჩელი. — **სტალინის** ხელმძღვანელობით წითელ...მა არმიამ შეასრულა ჭეშმარიტად იშ...ვიათი საქმე ისტორიაში. მან ზედი...ზედ გამანადგურებელი მარცხი აგემა მთელი ევროპის ტექნიკით შეიარაღებულ ფაშისტურ არმიას, რომელმაც ადვილად დაამარცხა ევროპის კონტინენტზე ერთ-ერთი უძლიერესი არ...მია—საფრანგეთის არმია და ცერემონიალური მარშით განვლო მთელი დასავლეთი ევროპა. ამხანაგ **სტალინმა** წინასწარ სთქვა, არ არსებობს უძლეველი არმიაო. სტალინგრადის დაუვიწყარმა ეპოპეამ, რომელიც ფაშისტური გერმანიის შეიარაღებული ძალების ერთერთი ყველაზე სახელმოხვეჭილი მე-6 არმიის შემუსვრით დამთავრდა, ცხადჰყო ამხანაგ **სტალინის** მიერ გერმანული არმიის შეფასების ჭეშმარიტება. **სტალინი** არის ავტორი ახალი სამხედრო მეცნიერებისა, ახალი სტრატეგიისა, რომელსაც წითელი არმია მიჰყავს მოსისხლე მტერზე ძლევამოსილი გამარჯვებისაკენ.

— საბჭოთა ხალხის ყველა წარმატება, როგორც ბრძოლის ველზე, ისე ზურგში—სამეურნეო მშენებლობის ...ველა უბანზე დიდი **სტალინის** გენიალური ხელმძღვანელობის ნაყოფია,—სთქვა ამხ. შ. რადიანმა. — **ლენინთან** ერთად **სტალინი** იყო თეთრგვარდიელთა და უცხოელ ინტერვენტთა განადგურების მთავარი ორგანიზატორი. **სტალინის** გენიამ შექმნა საბჭოთა კავშირის უძლიერესი სოციალისტური ინდუსტრია და მიწათმოქმედება. **სტალინის** გენიამ გაწრთვნა და აღზარდა წითელი არმია, აღჭურვა იგი სამხედრო მეცნიერების უკანასკნელი სიტყვით, ახალი სტრატეგიით, რომლის განუხრელი შესრულებით ჩვენი სახელოვანი, მამაცი არმია საბოლოოდ მიწის პირისაგან აღგვის კაცობრიობის მტერს—პირსისხლიან ფაშიზმს.

— დიდი **სტალინის** სახელი — გამარჯვების სიმბოლოა,—სთქვა ამხ. სოლომონ თავაძემ.—ის სიქმე, რომელსაც იგი მთელ თავის სიცოცხლის მანძილზე ემსახურება, არასოდეს არ დამარცხებულა და არც დამარცხდება. დიდმა **სტალინმა** შექმნა ყველა პირობა ფაშისტურ ბარბაროსობაზე ჩვენი ხალხის გამარჯვებისათვის.

დასასრულ, ამხანაგ **სტალინისათვის** სამხედრო წოდების—საბჭოთა კავშირის მარშლის მინიჭების გამო **სტალინისადმი** მიძღვნილი, მხურვალე გრძნობით დაწერილი ლექსი წაიკითხა უკრაინელმა პოეტმა ა. პორტენკომ.

ფეხზე ადგომით და ხანგრძლივი ოვაციით მოისმინა კრებამ ამ იშვიათი აქტის გამო მიღებული რეზოლუცია, რომელიც სრულდებოდა შემდეგი სიტყვებით:

გაუმარჯოს მოწინავე კაცობრიობის იმედს, ჩვენს გამარჯვებათა ორგანიზატორს, საბჭოთა კავშირის მარშალ, დიდ **სტალინს!**

ბრძანებულება

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმისა

სსრ კავშირის შეიარაღებულ ძალთა უმაღლესი მთავარსარდლის ი. ბ. სტალინისათვის საბჭოთა კავშირის მარშლის სამხედრო წოდების მინიჭების შესახებ

სსრ კავშირის შეიარაღებულ ძალთა უმაღლეს მთავარსარდალს იოსებ ბესარიონის-ძე სტალინს მიენიჭოს საბჭოთა კავშირის მარშლის სამხედრო წოდება.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე
მ. კალინინი

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის მდივანი
ა. გორკინი

მოსკოვი, კრემლი. 1943 წლის 6 მარტი.

სტალინგრადის ეპოპეა ეკრანზე

ამჟამად მოსკოვის კინო-თეატრები უჩვენებენ ახალ დოკუმენტალურ ფილმს „სტალინგრადს". ფილმის გეგმა ეკუთვნის ლ. ვარლამოვს, და კუზნეცოვს, რეჟისორია—ლ. ვარლამოვი, ტექსტი შედგენილია მწერალ ვ. გროსმანის მიერ. ფილმი გადაღებულია სტალინგრადისა და დონის ფრონტების კინო-ქრონიკის ოპერატორთა ჯგუფის მიერ.

როგორც მოსკოვის გაზეთები გადმოგვცემენ, ფილმი ძლიერ შთაბეჭდილებას სტოვებს მაყურებელზე, მასში არა ერთი და ორი ამაღელვებელი კადრია. მაყურებელი ხედავს საარაკო სიმამაცით აღჭურვილ მებრძოლებს, რომლებიც თავგამეტებით იბრძვიან არა მარტო ჭუჭებზე, არამედ სარდაფებსა, ოთახებსა და კიბეებზე. მაყურებელი ხედავს დაუვიწყარი როდმცევის გმირ მეომრებს, ხედავს მტრის ათასობით ბომბდამშენი, თუ როგორ სპობს კვარტალს კვარტალზე, თუ როგორ იბრძვიან და კვდებიან საბჭოთა ადამიანები, რომლებიც უბრძოლველად არ სთმობენ სახელოვანი ქალაქის მიწის ერთ მტკაველსაც კი.

— ქუჩის ბრძოლების გადაღება, — სწერს ამ ფილმის ერთ-ერთი გადამღები, ცნობილი კინოოპერატორი რ. კარმენი, — სამხედრო კინო-ქრონიკიორის მუშაობის სრულიად განსაკუთრებული სახეა. სტალინგრადელმა ოპერატორებმა ამ სფეროში დიდი გამოცდილება შეიძინეს. სტალინგრადში გაჩაღებულ მძიმე თავდაცვის ბრძოლებში განსაკუთრებით ოპერატორმა ორლიანკინა გამოიჩინა იშვიათი გამომგონებლობა, სულიერი სიმშვიდე და პროფესიული ოსტატობა, რამაც მას შესაძლებლობა მისცა გადაეღო მეტად საინტერესო საბრძოლო ეპიზოდები ქუჩის ბრძოლების უღრესად მძიმე პირობებში.

ბრძოლებს გარდა, გადაღებულია გერმანელი ჯარისკაცების და ოფიცრების ნასობრივი დატყვევება, გენერლების კაპიტულაცია, მათ შორის, ფელდმარშალ პაულიუსის კაპიტულაციაც.

დოკუმენტალურ ფილმში „სტალინგრადში" შეტანილია გერმანელ კინოოპერატორების მიერ გადაღებული კადრებიც, რომელნიც ასახავენ გერმანელების შემოტევას და რომლებიც დანიშნული იყო საზეიმო ტრიუმფიალური დემონსტრაციისათვის ბერლინში, მაგრამ სხვა უამრავ დაგლასთან ერთად ხელში ჩაიგდეს წითელი არმიის ნაწილებმა.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიაში

საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილების X სამეცნიერო სესია

27 თებერვალს გაიხსნა და 2 მარტს დამთავრდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილების X სამეცნიერო სესია.

სესია შესავალი სიტყვით გახსნა საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილების თავმჯდომარემ აკად. **გ. ახვლედიანმა.**

მოხსენებით „საერთამეცნიერო მუშაობა საქართველოში 1942 წლის განმავლობაში", გამოვიდა ნ. მარის სახელობის ენის ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი **ვ. ფანჩვიძე.**

მოხსენებით თემაზე — „ნატურალიზმი ენათმეცნიერებაში და ისტორიზმის საკითხი" — გააკეთა აკად. **ა. ჩიქობავამ.**

ამავე სხდომაზე მოხსენებით „აბარდრული ენის პირველი ხელნაწერი გრამატიკის შესახებ" გამოვიდა **გ. ტურჩანინოვი.**

სესიის მეორე სხდომაზე მოსმენილ იქნა შემდეგი მოხსენებები: „ადიღეური ტიპის მოთხრობითი ბრუნვის გენეზისისათვის სვანურში", მომხსენებელი პროფ. **კ. დონდუა** და „კოლხეთის აკადემია და ძველი საქართველოს კულტურული ურთიერთობანი", მომხსენებელი პროფ. **შ. ნუცუბიძე.**

სესიის საბოლოო სხდომაზე მოხსენებით — „მცხეთა-სამთავროს ახალი ბერძნული წარწერა" გამოვიდა პროფ. **ს. ყაუხჩიშვილი.**

სხდომა დამთავრდა პროფ. **გ. წერეთლის** მოხსენებით — „მითრიდატ ქართველთა მეფის დროინდელი წარწერა არმაზიდან" (ტექსტის თარგმნისა და ინტერპრეტაციის ცდა). როგორც მომხსენებელმა აღნიშნა, მითრიდატ მეფის დროინდელი წარწერა შესრულებულია იმავე არმაზული ასოებით, როგორიც ბილინგვა. წარწერის დამწერლობა, ტექსტის ორთოგრაფია, ფონეტიკური მოვლენები და სხვ. გვაფიქრებინებს, რომ ტექსტი ნაწერია ჩვენი წელთაღრიცხვის I საუკუნეში. შინაარსის მხრივ წარწერა წარმოადგენს მითრიდატ მეფის პიტიახშის სიტყვას. წარწერის ენა, მსგავსად დამწერლობისა, დაახლოებით იგივეა, რაც ბილინგვისა.

საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილების თავმჯდომარის, აკად. **გ. ახვლედიანის** დასკვნითი სიტყვით დაამთავრა სესიამ თავისი მუშაობა.

„კაპიტანი ბუხაიძე"

სერგო ჭილაია

ამ რამდენიმე ხნის წინათ გამოქვეყნდა ირაკლი აბაშიძის ლექსი—„კაპიტანი ბუხაიძე". ამ ლექსმა სულ მოკლე ხანში ძოიპოვა პოპულარობა, იგი აიტაცა ქართველმა მკითხველმა საზოგადოებამ, მიიღო როგორც ნიჭიერი პოეტური ქმნილება. ეს ლექსი ძევიდა ჩვეხი ხალხის სასიმღერო რეპერტუარში. ის დიდი ინტერესი, რომელიც „კაპიტან ბუხაიძემ" გამოიწვია, უკვე ლაპარაკობს ამ ნაწარმოების ღირსებაზე.

სად უნდა ვეძიოთ ირაკლი აბაშიძის დასახელებული ლექსის ესოდენი პოპულარობა? ჩვენის აზრით, აძის მიზეზი ამ ლექსის დიდი სისადავე და უაღრესი გულწრფელობაა. სასიმღერო რიტმი და დიდი სისადავე ანათესავებს მას ხალხურ პოეზიასთან. „კაპიტანი ბუხაიძეს" ზერელე გადაკითხვაც კი მკითხველს აგრძნობინებს ხალხურ ქმნილებათათვის დამახასიათებელ უშუალობას, ემოციურობას და ლირიკულობას. თავისი ფორმით და ჰანგითაც ეს ლექსი ხალხური პოეზიის მრავალ დამახასიათებელ ნიშანს ატარებს. ხალხურ პოეზიასთან პოეტურ ნაწარმოების სიახლოვე თუ ნათესავობა, სრულებით არ ამცირებს ლექსის დამოუკიდებლობას, ღირსებას, თუ ეს მსგავსება მყარდება არა მიმბაძველობის, არა იმიტაციის, არამედ ორიგინალური შემოქმედების საშუალებით. პოეტი მუდამ უნდა ისწრაფოდეს აზრის გამოსახატავად ისეთი ფორმა მოძებნოს, რომლის საშუალებითაც მკითხველი ყველაზე უკეთ მიიღებს ლექსს. ყოველი დიდი პოეტი ხალხური პოეზიის შთაგონებით ქმნიდა შედევრს, მრავალი ბრწყინვალე ნაწარმოები სათავეს სწორედ ხალხურ პოეზიაში პოულობს. ვაჟა-ფშაველას პოეტური სიმძლავრე, რომელიც დღესაც გვანცვიფრებს, განა, ხალხური პოეზიის „საიდუმლოებათა მიგნებაში" არ პოულობს ახსნას? არც თანამედროვე, საბჭოთა პოეტი წაადგებს, თუ იგი ამ საიდუმლოებათა სიღრმეში შეიხედავს. ამას ამტკიცებს „კაპიტანი ბუხაიძე". ხალხური პოეზიისათვის დამახასიათებელ სისადავესა და გამჭვირვალობას ვგრძნობთ დასახელებულ ლექსში. „კაპიტანი ბუხაიძე" დაწერილია გატეხილი შაირის ზომით. უკანასკნელ ხანებში ჩვენს პოეზიაში ეს ზომა განდევნა ათმარცლოვანმა ლექსმა. ირაკლი აბაშიძემ დასახელებულ ლექსში შაირს მისცა ის უშუალობა და სიმსუბუქე, რაც მას ტრადიციულად ახასიათებდა.

„კაპიტანი ბუხაიძის" პოპულარობა არა მარტო ფორმაშია საძიებელი, არამედ თემაში. ამ ლექსის თემა დღეს ყოველ საბჭოთა პატრიოტს აღელვებს. აქ პოეტური შთაგონება გარედან ნაკარნახევი კი არ არის, არამედ გულიდანაა უშუალოდ ამოტანილი, ღრმად განცდილი და გულწრფელად გამოხატული. ეს პატრიოტული განწყობილება ამავე დროს მთელი ჩვენი ხალხის განწყობილებაა. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ მხოლოდ ის ლექსი გადასულა ხალხში სასიმღეროდ, მხოლოდ იმ ნაწარმოებს დაუმკვიდრებია მტკიცე ადგილი ხალხის გულში, რომელსაც ხალხის საყოველთაო განწყობილება გამოუხატავს. „კაპიტანი ბუხაიძე" ნიჭიერად გამოხატავს საბჭოთა ადამიანების პატრიოტულ განწყობილებასა და მისწრაფებას. აქ ყოველი სიტყვა სამშობლოს სიყვარულის დიადი გრძნობით იწვის. კაპიტანი ბუხაიძე ჩვენს შემეცნებაში შემოდის სამშობლოსათვის თავდადებული საბჭოთა ადამიანის სულის სიდიადით და კეთილშობილებით. საბჭოთა გმირს საკუთარი სიცოცხლე სამშობლოს ღირსებისა და თავისუფლების დაცვისათვის შეუწირავს, და მას ამ გმირულ სიკვდილში სანანებლად მხოლოდ ის დარჩენია, რომ არა აქვს მეორე სიცოცხლე, რათა ისიც სამშობლოსათვის შეეწირა:

„ნე ქართველი ბუხაიძე
ბალყარეთის მთებთან ვწევარ,
რომ შემეძლოს საფლავიდან
ძმებო, მხრების წამოწევა,
მე სიცოცხლეს ხელმეორედ,
შევწირავდი მშობელ მხარეს,
შევწირავდი იმავ ნიწას
დღეს რომ გულზე დამაყარეს".

ნებისყოფის ასეთი გოლიათური ძალით და სიდიადით ცოცხლდება ლექსში სამშობლოს ღირსების დამცველის, ქართველი მეომრის გმირული სული. შემდეგ, ეს სახე მარად ჩაუქრობელი შარავანდედით იმოსება, არ გვშორდება და თან დაგვყვება ყველგან. ბოლოს, ყოველივე ეს ასოციაციის და მოგონებების გზით უკავშირდება ჩვენი ხალხის გმირულ წარსულს.

გულში ჩამწვდენი გრძნობით ეღერს სამშობლოსათვის თავდადებული ვაჟკაცის მომხიბვლელი სიტყვები:

„ვინც დამხვდოთ, გადაეცით
საქართველოს მთებს და ველებს,
რომ მისი ძე ბუხაიძე —
აქა ვეღარ სისხლს მსმელებს,
არ ვეშვებდი დარიალთან
გაფთრებულ ყვითელ გველებს;
მე საფლავში არა ვწევარ
აქ დარაჯად დამაყენეს".

შეუძლებელია ეს სტრიქონები კაცმა აუღელვებლად წაიკითხოს. სიცოცხლის, თავისუფლებისა და ღირსების დასაცავად საბჭოთა მეომრის, საბჭოთა ადამიანის პატრიოტული მრწამსი, მთელი სიმძლავრით არის გამოხატული კაპიტანის ამ მგზნებარე სიტყვებში. განსაკუთრებით საინტერესოა ლექსის უკანასკნელი ორი ტაეპი. დიდ გმირთა საქმეების უკვდავებასა, სახელსა და ღირსებაზე ლაპარაკობენ ეს პოეტური აფორიზმის გამომხატველი სტრიქონები. ჭეშმარიტად უკვდავია მამულისათვის თავგანწირულ გმირთა სახელი, ისინი მარად იცოცხლებენ მილიონთა გულში, მათი კეთილშობილური და წმინდა საქმე უკვდავებით შემოსავს მათ სახელს.

ირაკლი აბაშიძემ კაპიტანი ბუხაიძე დაგვიხატა, როგორც ნამდვილი რაინდი მთელი თავის კეთილშობილებითა და ვაჟკაცური სულით. ეს კეთილშობილება და გმირობა პოეტს წარმოდგენილი აქვს მრავალფეროვანი პოეტური საღებავებით, კოლორიტული სახეებით, დიდი უშუალობითა და ინტიმურობით.

კაპიტანი ბუხაიძე მარად იცოცხლებს ხალხის გულში, როგორც ხორცშესხმული სიმბოლო სამშობლოსათვის თავგანწირული გმირისა, როგორც გამარჯვების დროშა:

„დაუბარებ ყოველ ქართველს,
მისი წმინდა ვალი არის
მოკვდეს, მაგრამ მკერდით შეკრას
დერბენდი და დარიალი".

და, მთელი საბჭოთა ხალხის შეუდრეკელი ნებისყოფის სიმბოლოდ მარად ცოცხლობდეს უჭკნობი სახე ქართველი გმირისა, მისი მგზნებარე სიტყვები ღრმად წვდებოდეს და აღაგზნებდეს ახალ საგმირო საქმეებისათვის ჩვენი სამშობლოს ფრონტისა და ზურგის მუშაკებს!

ერთი შენიშვნა მხოლოდ: ლექსის კომპოზიციურ მთლიანობაში ერთგვარი დისონანსი შეაქვს თანმიმყოლი სალექსო ხანების ერთდაიმავე სიტყვით „მე"-თი დაწყებას. ლექსიკური მრავალფეროვნებისა და აზრის გამართვისათვის უკეთესი იქნებოდა, რომ პოეტს ეს მეორე „მე" სხვა სიტყვით შეეცვალა.

„გამარჯვებისათვის"

...ქართველოს საბჭოთა მწერლების კავში...თაისის განყოფილებამ ეხლახან გამოს...�ული გაზეთი „გამარჯვებისათ...ის". გაზეთი მიძღვნილია წითელი არმიის ...ის 25 წლისთავისა და საქართველო...ჭოთა ხელისუფლების დამყარების 22 ...ის თარიღებისადმი. გაზეთი თავისი ...ით მრავალფეროვანია. მასში მოთავ...ა ს. ისიანის, ფ. თომაშვილის, ა. გურ...ვ. ბუგუშვილის, ვ. გვეტაძის, დ. მეს...ბიხელის, გ. იმედაძის, შ. ტოგონი...ა, კაკიტელაშვილის, შ. ჩარკვიანის, ა. ...ა. მამფორიას და გ. ბრეჟნოვის ლექ...ატერული პროზიდან წარმოდგენილია შემდეგი ნაწარმოებები: დ. კვირკველიას „ბელა" და ე. ფურცხვანიძის „პატარა კოკა". კრიტიკული სტატიებიდან გაზეთში მოთავსებულია: გ. სამხარაძის „დიდი სამამულო ომი ზეპირსიტყვაობაში", ვ. ეფსიმშვილის „სამშობლო ქართველი კლასიკოსებისა და საბჭოთა მწერლების შემოქმედებაში", პ. ბახტურიძის „ზოგადობის დაძლევით, მხატვრული სრულყოფისაკენ", შ. ქურციძის „ორი ნოველა საბჭოთა პატრიოტიზმზე". შემდეგ დაბეჭდილია რეცენზია ლადო მესხიშვილის სახელობის თეატრში „ოლეკო დუნდიჩის" დადგმაზე და ქრონიკა ქუთაისის მწერალთა კავშირის მუშაობის შესახებ.

მწერალთა თათბირი სამხედრო გამომცემლობაში

ამ რამდენიმე დღის წინათ თავდაცვის სახალხო კომისარიატის სამხედრო გამომცემლობაში შესდგა მწერალთა თათბირი სამხედრო-თავდაცვითი ლიტერატურის გამოცემის საკითხებზე. მოკლე მოხსენება გააკეთა გამომცემლობის უფროსმა, მაიორმა ამხ. კოსტროვმა, რომელმაც დამსწრეთ გააცნო გამომცემლობის სამუშაო გეგმა და დასახა მწერლების წინაშე ამოცანები ამ გეგმის წარმატებით შესრულებისათვის, ამავე გეგმის ქართულ ნაწილზე უფრო დაწვრილებით ილაპარაკა ქართული გამოცემების რედაქტორმა ა. გაბესკირიამ. გეგმით უახლოეს ხანში განზრახულია დიდი ტირაჟით გამოიცეს სერია — „წითელარმიელის ბიბლიოთეკა". ამ სერიაში შეტანილია შალვა დადიანის, ლეო ქიაჩელის, დ. შენგელაიას, კონსტ. ლორთქიფანიძის, აკ. ბელიაშვილის, ს. კლდიაშვილის, გრ. ჩიქოვანის, ს. თავაძის და სხვა ქართველი მწერლების მოთხრობები.

გამომცემლობა ამზადებს აგრეთვე ორ მხატვრულ კრებულს — „სამამულო ომის გმირები" და „ქართული გმირული ხალხური პოეზია".

თათბირის მუშაობაში მონაწილეობა მიიღეს შალვა დადიანმა, ლეო ქიაჩელმა, ილო მოსაშვილმა, ირაკლი აბაშიძემ, კონსტ. ლორთქიფანიძემ, აკაკი ბელიაშვილმა, ე. ასტვაცატუროვმა, სოლომონ თავაძემ, გრ. ჩიქოვანმა, პ. აბრამიამ და სხვებმა.

აჭარის სახელმწიფო თეატრი

შ. ბუაჩიძე

აჭარის ასსრ ქართული სახელმწიფო თეატრის მუშაობას უკანასკნელ პერიოდში საგრძნობი გამოოცოცხლება დაეტყო. მხატვრული დისციპლინის განმტიცებამ, სპექტაკლების ხარისხის გაუმჯობესებამ და რეპერტუარის გაფართოებამ კვლავ ასწია ინტერესი თეატრისადმი და ხელი შეუწყო ნორმალური შემოქმედებითი ატმოსფეროს შექმნას თეატრის ნიჭიერ კოლექტივში.

ჩვენ შემთხვევა გვქონდა გავცნობოდით ამ თეატრის სამ დადგმას. რასაკვირველია, ყველა მათ აქვს ნაკლი, ამ ნაკლს ყველაზე მეტად თვით თეატრის ხელმძღვანელობა ხედავს, მაგრამ მთავარი და დასაფასებელი ის არის, რომ თეატრი გულმოდგინედ შუშაობს და ცდილობს თავისი ხელოვნება საბჭოთა ხალხის დიად განმათავისუფლებელ ბრძოლას დაუქვემდებაროს. სამამულო ომის დღეებში თეატრმა დასდგა ბათუმელი დრამატურგის ამირან შერვაშიძის ისტორიული პიესა „გენერალი ბაგრატიონი“ და კს. როკის „ინჟინერი სერგეევი“. ორივე ეს დადგმა რეჟისორმა შ. ინასარმა განახორციელა.

ბაგრატიონის თემაზე პიესის დაწერით და დადგმით დრამატურგსაც და თეატრსაც ერთილშობილი განზრახვა ამოქმედებდათ: ეჩვენებინათ 1812 წლის სამამულო ომის გმირი, რუსეთის არმიის ერთერთი ყველაზე გამოჩენილი სარდალი, სუვოროვის მოწაფე და კუტუზოვის საყვარელი თანამებრძოლი, ქართველი ხალხის შვილი პეტრე ბაგრატიონი. ბაგრატიონის ლეგენდარული ბრძოლა და თავდადება ეუშმარიტად შთაგონების ძვირფასი წყაროა დრამატურგიისათვის ბაგრატიონის თემა მუდამ სასახელო იქნება ქართული მწერლობისათვის.

სამწუხაროდ, პიესაში, რომელიც ჩვენ ენახეთ ბათუმის სცენაზე „გენერალ ბაგრატიონის“ სახელწოდებით, ბაგრატიონის გმირობა, მისი, როგორც სარდლის, ნიჭის დამახასიათებელი თვისებანი ნაკლებად მოსჩანს. პიესის პირველ ნახევარში მოთხრობილია ამბავი ბაგრატიონის უმიდო სიყვარულისა გრაფის ასულ სკავრონსკაიასადმი, მეორე ნახევარში ნაჩვენებია ბაგრატიონის სიკვდილი. ხოლო ის, რაც შეადგენდა ბაგრატიონის ლამაზი სიცოცხლის მთელ შინაარსს, მისი საბრძოლო აქტივობა, შეუუნელებელი სწრაფვა წინ, რკინისებური ნებისყოფა გამარჯვებისადმი, ადამიანური სიყვარული და ნდობა რუსი ჯარისკაცისადმი, რაც მან სუვოროვისაგან შეითვისა, მისი გაბედულობა და სიმამაცე, სიმკაცრე და თანაც გულისხმიერება,—ყველაფერი ის, რაც ქმნიდა ბაგრატიონის არაჩვეულებრივ პოპულარობას ჯარში, შედარებით ჩრდილშია დარჩენილი.

ახალგაზრდა დრამატურგს ვერ გაუზომავს თავისი ძალა. მის პიესაში ბაგრატიონის გვერდით მრავალი ისტორიული პირი მოქმედობს. მაყურებლის წინ ჩაივლიან ნაპოლეონი, კუტუზოვი, ბარკლაი დე-ტოლი. პავლე I, სკავრონსკაია და სხვ. ამდენი ისტორიული პერსონაჟის ერთ პიესაში თავმოყრამ მთლიანობა დაუკარგა მას და ქრონიკის ხასიათი მისცა. სახეები სქემატიური გამოვიდა. პიესას არ გააჩნია მკვეთრად მოხაზული სიუჟეტი, იგი დაქუცმაცებულია 11 სურათად, რაც ანელებს მოქმედებას და ღლის მაყურებელს.

თეატრს სიყვარულით უმუშავნია დრამატურგის ნაწარმოებზე და ცდილა ზოგ რამეში დახმარებოდა ავტორს. ეს დახმარება უფრო თვალსაჩინო იქნებოდა, რომ თეატრს დრამატურგთან ერთად შეეკუმშა პიესა. შეემცირებინა სურათების რაოდენობა. უფრო ხელშესახები და ადვილად ასათვისებელი გაეხადა ნაწარმოების მიზანდასახულობა.

რთული ამოცანა იდგა მსახიობ იუსუფ კობალაძის წინაშე, რომელსაც მოცემული სცენიური მასალით ბაგრატიონის სახე უნდა დაეხატა. ნიჭიერ მსახიობს ყველაფერი გაუკეთებია, რომ ღირსეულად წარმოედგინა ჩვენთვის საქართველოს ეს სახელოვანი შვილი. ი. კობალაძე თავისი შთაგონებული, პლასტიკური თამაშით გვავიწყებს პიესის ნაკლს. დრამატურგის მიერ მკრთალად მოხაზული სანე დიდი სარდლისა და მოსიყვარულე ადამიანისა მის მიერ ცოცხალი სისხლხორცით არის შემკული. ბაგრატიონი გრაფის ასულზე შეყვარებული, ბაგრატიონი ბრძოლაში, ბაგრატიონი სასიკვდილო სარეცელზე—ყველგან და ყოველთვის ეს არის მხურვალე გულის პატრონი, მამაცი და გაბედული ადამიანი.

სიძნელეები, რომლებიც იდგა ი. კობალაძის წინაშე, შეიძლება ითქვას, უფრო მეტად ხელს უშლიდა სპექტაკლის მონაწილე სხვა მსახიობებს. მათ მოუხდათ მთელი თავისი ოსტატობის მობილიზაცია, რომ პიესის პერსონაჟები გაცოცხლებულიყვნენ და ნამდვილი ადამიანური ენით ამეტყველებულიყვნენ. ამ მხრივ უპირველეს ყოვლისა აღსანიშნავი არიან მურად ხინკაძე (ნაპოლეონი) და ზორბეგ ღლონტი (კუტუზოვი).

დამაკმაყოფილებლად არის დადგმული და გათამაშებული „ინჟინერი სერგეევი“. სერგეევის როლს ასრულებს მ. ხინკაძე, უდიდ საინტერესო მსახიობი, რომლის თამაში ძარგი გემოვნებით, მხატვრული ტაქტითა და გულწრფელობით არის აღბეჭდილი.

თავისი მრავალფეროვანი ნიჭის ახალი მხარე გამოამჟღავნა ი. კობალაძემ მოღალატე ტალკინის როლში. სადად და დამაჯერებლად თამაშობენ ი. კაიკაციშვილი (პიეტი), ა. სარჯველაძე (სუროვცევი), კ. დოღონაძე (რანზონი), ს. თურმანიძე (ხოიკინი), ზ. ღლონტი (ერიგერი).

უკანასკნელად აჭარის სახელმწიფო თეატრმა თავისი ძალა სცადა მუსიკალური კომედიის დარგში. დასდგეს უზ. ჰაჯიბეკოვის „არშინ მალ-ალან“. სპექტაკლი განხორციელებულია საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის—ვ. მურდოლიას მიერ. მთელს დადგმაში არის ლირიკული სითბო. მაყურებლები ცოცხლად ეხმაურებიან სცენაზე შექმნილ კომედიურ მდგომარეობებს და გულთბილად ხვდებიან მხიარულ, ხალისიან წარმოდგენას.

„არშინ მალ-ალანში“ განსაკუთრებით სიხარულის მომგვრელია მსახიობთა თამაში. შემსრულებლებმა მოულოდნელად საკმაოდ კარგი ხმები და მუსიკალური კომედიის თეატრის მსახიობთათვის დამახასიათებელი სიმსუბუქე და პლასტიკურობა გამოამჟღავნეს. მათ კარგად აუთვისებიათ კომედიურ-ლაპარაკი დიალოგი და მოხერხებულად აკავშირებენ პროზას მუსიკალურ ნომრებთან.

პირველ რიგში ისევ იუსუფ კობალაძე უნდა აღვნიშნოთ. იგი სასიამოვნოდ მღერის და თამაშობს. სცენიური მიმზიდველობა, რომელიც ამ მსახიობს ახასიათებს, ყველაზე მეტად მეოცნეზე ასკარის როლში გამოჩნდა.

ასევე მიმზიდველია შ. ჯოჯუა სულეიმანის როლში. იგი ლამაზად მღერის და თავშეკავებით თამაშობს. მსუბუქი ჰუმორი და მოხდენილი მოძრაობა ელფერს მატებს მის თამაშს.

კარგად არის განაწილებული ქალთა როლები: ნაზ და მოსიყვარულე გულჩორას თამაშობს ნ. თეთრაძე, თავმომწონე ჯიხანს — ნ. ფხაკაძე, კოპწია ასიას—ლ. აფხაზავა, მოახლე გოგო თელის—ე. ჭუმბურიძე. თვითეული მათგანი საინტერესო, დასამახსოვრებელ სახეს ქმნის. განსაკუთრებით გამოირჩევა ნ. თეთრაძის სიმღერა.

მშვენივრად ასრულებს ასკარის მსახურის—ვალის კომიკურ როლს მსახიობი ი. კაიკაციშვილი.

კარგია ბუზღუნა სულთან-ბეგის როლში ვ. ჩხაიძე.

„არშინ მალ-ალანი“ საინტერესო, სიყვარულით მომზადებული სპექტაკლია. მისი დანიშნულებაა მაყურებლის შექცევა, გაზითობა. მისთვის საღი დასვენების შექმნა. ამ მიზანს იგი ღირსეულად ემსახურება.

„პარტიზანები საფარში“

ლადო ავალიანი

წითელი არმიის 25 წლის თავისა და საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 22 წლის თავისადმი მიძღვნილ გამოფენაზე, მხატვარი ალექსანდრე ციმაკურიძე წარმოდგენილია ორი სურათით: პირველია—„კოლმეურნეები წითელი არმიისათვის ამზადებენ სარეკრებს“, მეორე—„პარტიზანები საფარში“. გარდა ამისა, ალ. ციმაკურიძეს,—ვეფხვაძისა და დ. წერეთელთან ერთად შეუსრულებია სურათი—„ფაშისტ ბარბაროსთა ბორბოტმოქმედება გაქცევის წინ“.

ალ. ციმაკურიძე ცნობილია, როგორც პეიზაჟის განსაკუთრებული ოსტატი. შეიძლება ითქვას, რომ პეიზაჟი მისი სტიქიაა. თუ მის ადრინდელ, ჩვენი ქვეყნის ყოფა-ცხოვრების ამსახველ ნაწარმოებებში ერთგვარად თვითმიზნური პეიზაჟი ბატონობდა, ამჟამად გამოფენაზე წარმოდგენილ სურათებში ეს მდგომარეობა მხატვრის მიერ ნაწილობრივ დაძლეულია. განსაკუთრებით ეს ითქმის სურათზე—„პარტიზანები საფარში“.

პირველი სურათი — „კოლმეურნეები წითელი არმიისათვის ამზადებენ სარეკრებს“—ციმაკურიძის შემოქმედებაში არც რაიმე ახლის, არც წინსვლის მაჩვენებელი არ არის. ამ ტილოზე უპირველეს ყოვლისა, მაყურებლის ყურადღებას იქცევს ოსტატურად შესრულებული პეიზაჟი. განსაკუთრებით ეს ითქმის სურათის მეორე პლანზე, სადაც ტანმძლავრი, ტოტებ გაშლილი და შეფოთლილი ხე მაჩვენებელად არის გადმოცემული. საკმარისია ფუნჯის რამდენიმე გაბედული, ცოცაკურიძისათვის დამახასიათებელი „ფართე მოსმა“, რომ ოსტატმა სრულყოფილად წარმოგვიდგინოს ესათუის საგანი. პეიზაჟთან შედარებით, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ადამიანთა ჯგუფი ამ ტილოზე მკრთალად არის შესრულებული. ეს სურათიც, როგორც ციმაკურიძის ნაწარმოებთა უმრავლესობა — კომპოზიციურად მარტივია. წინა პლანზე, დიდი ხის ჩრდილში—ხის ხუთი ქალი, ერთი კი ფეხზე დგას, ყველანი გართულნი არიან ხელსაქმით. იქვე მათ შორის დგას ავტომატიანი წითელარმიელი, რომელიც ესაუბრება კოლმეურნე ქალებს.

მეორე პლანზე მოჩანს ხე, და სახლის კუთხე. სურათი ფერების მრავალფეროვანებისა და სიმდიდრის მხრივ საყურადღებოა, თუმცა შეიძლება ითქვას, რომ წინა პლანზე მდგომი ხის ტანს აკლია ის დამაჯერებლობა და სიმკვრივე, რომელსაც ციმაკურიძე ზოგჯერ ფუნჯის რამდენიმე მოსმით აღწევს.

ეს სურათი აგრეთვე საყურადღებოა ჩრდილ-განათების და ბლიკებია თავისებური განოყენებით. ბლიკები განსაკუთრებით ოსტატურად და გემოვნებით არის დალაგებული უკანა პლანზე. წინა პლანზე ხის ჩრდილში, ორგან მეტად დიდი ზომის ბლიკის მსგავს, თვალის მომჭრელად ნათელ „ლაქაზე“ კი ვერ ვიტყვით, რომ იგი აუცილებელი იყოს შთაბეჭდილების გაძლიერებისა, ფერთა გაწონასწორებისა, თუ სურათის მთლიანი ათვისებისათვის.

მეორე ტილო—„პარტიზანები საფარში“ ამ მხრივ, როგორც აღვნიშნეთ, არა მარტო ზემოხსენებულ სურათიდან, არამედ ციმაკურიძის ბოლო დროის ნამუშევრებიდან თვალსაჩინოდ გამოირჩევა.

ამ სურათში წინა პლანზე მოსჩანს მეჩხერი ტყის ნაპირი. აქა-იქ აღმართულ ხეებთან დგანან ხელში გრანატებ მომარჯვებული პარტიზანები. ტყის ნაპირიდან ქვემოდ მოჩანს ფართო, დათოვლილი გზა, გზაზე მიდიან ბტრის ტანკები. შორს მოჩანს—ბურუსში გაფერმკრთალებული სოფელი. ამ სურათში ყველაფერი ერთ გარკვეულ მიზანს ემსახურება: ნათლად დანახოს და იგრძნოს მაყურებელმა საბჭოთა ადამიანის სიმტკიცე, ბტრისადმი ზიზღი და შურისძიება. ამ მხრივ სურათი „პარტიზანები საფარში“ ალ. ციმაკურიძის უკანასკნელი პერიოდის ნამუშევრებს შორის საყურადღებოა; აქ აღარ იგრძნობა პეიზაჟით ის თავბრუდამხვევი გატაცება, რაც მხატვრის ზოგიერთ ადრინდელ საყოფაცხოვრებო ხასიათის სურათში ჩანდა. ამ სურათში ფერები ისე უხვად, მიზზიდველობით და ელვარებით არა აქვს გამოყენებული მხატვარს, როგორც საერთოდ სჩვევია.

უნდა აღინიშნოს, რომ ამ სურათში ყველა ადგილი ერთნაირი ოსტატობით და გემოვნებით არ არის შესრულებული. მაგალითად, თოვლი წინა პლანზე. ასევე, ითქმის ნაწილობრივ უკანა პლანზედაც. საერთოდ კი მხატვარი უკანა პლანის ისეფერი ტონებით იძლევა რუსული ზამთრის თავისებურ კოლორიტს.

„პარტიზანები საფარში“, როგორც აღვნიშნეთ ციმაკურიძის საყურადღებო ნაწარმოებია, არა მარტო თემატიურად, არამედ პეიზაჟის და ადამიანთა ჯგუფის ერთმანეთთან ორგანიული დაკავშირებისათვის ფერწერული ხერხების მიგნებისა და გამოყენების თვალსაზრისით.

„ხელუმშარის მტყორცნელი“. ნახ. ბერუჩევისა.

დუტუ მეგრელი

1867—1938

13 მარტს 5 წელი სრულდება მას შემდეგ, რაც გარდაიცვალა მეცხრამეტე საუკუნის 90-იანი წლების ქართული მწერლობის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი დუტუ მეგრელი (დიმიტრი ხოშტარია).

დუტუ მეგრელი ღარიბი და ხელმოკლე ოჯახის შვილი იყო, იგი ადრე დაობლდა და ქვრივმა დედამ იკისრა მისი აღზრდა. დედამ შეასწავლა მას მშობლიური ენა და შეაყვარა ქართული მწერლობა. დედისავე მზრუნველობის წყალობით დუტუ მეგრელმა საფუძვლიანი განათლება მიიღო, — დაამთავრა ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია, შემდეგ კი ოდესის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი. მშრომელთა წრიდან გამოსული დუტუ მეგრელი კარგად იცნობდა გლეხობის ყოფა-ცხოვრებას, ხოლო შემდეგ მას შესაძლებლობა მიეცა საფუძვლიანად გაცნობოდა მოსწავლე ახალგაზრდობას, მეფის მოხელეთა წრეს, ინტელიგენციას. ყველა ეს სოციალური ფენა დუტუ მეგრელის ბელეტრისტულ ნაწარმოებებშია წარმოდგენილი.

დუტუ მეგრელი სამწერლო სარბიელზე 1886 წელს გამოვიდა. პირველად იგი სწერდა ლექსებს, ხოლო შემდეგ ქართულ პერიოდიკაში იგი ლექსებთან ერთად აქვეყნებდა მოთხრობებსაც. იმ თავითვე მკითხველი საზოგადოების ყურადღება მიიქციეს მოთხრობებმა „საცოდავნი“, „ქინაქინა“, „უბრალო მსხვერპლი“, „გოგია და ქანა“ და „დაშორებულნი“. ეს ნაწარმოებები, რომლებიც ხალხისნური იდეების ძლიერი ზეგავლენით არიან დაწერილნი, გვიხატავენ ქართველი გლეხობის მძიმე მდგომარეობას, მის სოციალურ და ნაციონალურ ჩაგვრას, გლეხობასა და წვრილ აზნაურობაში მომხდარ სოციალურ დიფერენციაციას, კლასობრივი ბრძოლის გამწვავ[illegible]. მეგრელს ბელეტრისტული [illegible] მოებებს [illegible] ბულ[illegible] ტუდენტის მონაწილეობას [illegible] მპყრობლობის წინააღმდეგ დაწ[illegible] რევოლუციურ მოძრაობაში და [illegible] დროს წარმოგვიდგენს მწვავე [illegible] ხურ კონფლიქტს საზოგადოებ[illegible] იდეალებით გატაცებულ შვილ[illegible] ისეთ მამის შორის, რომელმაც [illegible] განათლება მიაღებინა მხოლოდ [illegible] მიზნით, რომ იგი ოჯახს გამოდ[illegible] და და უზრუნველყოფ ოჯახი მა[illegible] ალურად. გულწრფელად და მხა[illegible] ლი დამაჯერებლობით დაწერი[illegible] მოთხრობა მოწმობს, რომ დ. მეგ[illegible] ახლო იდგა რევოლუციურ მოძრ[illegible] უშუალო მონაწილეებთან და [illegible] რობდა რევოლუციური მასების [illegible] ცოცხლო ინტერესებით.

თავის დროზე დუტუ მეგრელ[illegible] ბილი იყო აგრეთვე როგორც [illegible] ლირიკოსი. მისი ლირიკის სამო[illegible] ქო-საზოგადოებრივი და პატრიო[illegible] მოტივები აყენებენ მას აკაკი წ[illegible] ლის ნიჭიერ მიმდევართა იმ სახ[illegible] ვან პლეადაში, რომელმაც გამ[illegible] ქართველი ხალხის ჯანსაღი პატ[illegible] ტული სულისკვეთება.

დუტუ მეგრელის ცნობილი [illegible] „მე პატარა ქართველი ვარ“ [illegible] არის სამშობლოსადმი უსაზღვრო [illegible] ვარულით შთაგონებული ჰიმნი, [illegible] პატრიოტის გულის სიღრმიდან [illegible] მოთქმული. ამ ლექსს გარდა რო[illegible] არაფერი დაეწერა, დუტუ მეგ[illegible] მაინც დარჩებოდა როგორც [illegible] ლექსისა, რომელიც ინარჩუნებს [illegible] ბრწყინვალებას ქართული პატრ[illegible] ლი პოეზიის მარგალიტებს შორ[illegible]

მ. გორდ[illegible]

ივანე მაჭავარიანი

1863—1943

10 მარტს ხანმოკლე ავადმყოფობის შემდეგ გარდაიცვალა მოხუცი მწერალი ივანე ნიკოლოზის-ძე მაჭავარიანი.

განსვენებულს მნიშვნელოვანი ღვაწლი მიუძღვის ქართული ლიტერატურის წინაშე.

სამუალო განათლების მიღების შემდეგ, 1883 წელს თავისი ცოდნის სრულყოფად იგი გაემგზავრა შვეიცარიაში. უცხეთიდან დაბრუნებისას იგი ხელს ჰკიდებს რუსული და ფრანგული მხატვრული ლიტერატურის თარგმნას, ხოლო 1894 წლიდან იგი მუშაობს იმ დროს პოპულარული ყოველთვიური ჟურნალის „მოამბის“ სარედაქციო კოლეგიის მდივნად, ამავე დროს აქვეყნებს ამ ჟურნალის ფურცლებზე ევროპულ და რუსულ კლასიკურ ნაწარმოებთა საკუთარ თარგმანებს.

ივანე მაჭავარიანი განსაკუთრებით ცნობილი გახდა მას შემდეგ, რაც მან თარგმნა და შემდეგ ცალკე წიგნად დაბეჭდა ერკმან-შატრიანის „გლეხი კაცის ისტორია“.

ივანე მაჭავარიანს თარგმნილი აქვს აგრეთვე ალფონს დოდეს „ტარტარენ ტარასკონელი“, ვიქტორ ჰიუგოს რომანები—„ოთხმოცდაცამეტი“ და „განწირულნი“ (ეს უკანასკნელი ჯერ არ არის დაბეჭდილი), მოლიერის „ტიუფი“ და „ქმართა სკოლა“ [illegible] მეტის „ივდითი“, ვინჩენტო [illegible] „კაი გრაკხი“, ოქტავ მირბოს „წამ[illegible] ტონის სასწაული“, ოსტროვსკის [illegible] ნაშაულოდ დასჯილნი“ და „ტყე[illegible]

ივანე მაჭავარიანი ბოლო დრ[illegible] განაგრძობდა თავის ნაყოფიერ [illegible] ნითს მუშაობას, მან სთარგმნა [illegible] გორკის შესანიშნავი ნაწარმოები [illegible] ლიური ზღაპრები“, ალექსი [illegible] ტოის „პეტრე პირველი“ და [illegible] ლუნკოს „ბარიკადები“. დაუსრულ[illegible] ლი დარჩა ჰიუგოს „პარიზის ღ[illegible] მშობელის ტაძრის“ დაწყებული [illegible] მანი. განსვენებული ყველა თავის [illegible] გმანში ააშკარავებს ქართული ენ[illegible] ნებულ ცოდნას და მხატვრული [illegible] წარმოების მთარგმნელის ოსტატ[illegible]

დიდი საქმე აქვს განსვენებულ[illegible] კეთებული ლექსიკოგრაფიის [illegible] მას შედგენილი და გამოცემული [illegible] ფრანგულ-ქართული, რუსულ-ქა[illegible] ლი და ქართულ-რუსული ლ[illegible] ნები.

ივანე მაჭავარიანის ღვაწლი, [illegible] გორც ქართული ლიტერატურის [illegible] მდიდრებელისა რუსული და უ[illegible] რი კლასიკური მწერლობის ნი[illegible] ბით, მუდამ დაუვიწყარი დარჩ[illegible]

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის პრეზიდიუმ[illegible]

ᲙᲝᲪᲝᲜᲖᲔ

(ᲜᲐᲬᲧᲕᲔᲢᲘ ᲘᲡᲢᲝᲠᲘᲣᲚᲘ ᲠᲝᲛᲐᲜᲘᲓᲐᲜ „ᲥᲔᲗᲔᲕᲐᲜᲘ“)

ᲥᲔᲗᲔᲕᲐᲜ ᲘᲠᲔᲛᲐᲫᲔ

გადახრილ მზის სხივებში შებურუნული მურასა გუმბათები, ცისსხეული მინარები, ვიწრო სახლთა ნაირფერი თაღები.

თლილის ქვით ნაგებ გალავანზე მზის საათის მეხუთე ჟამი დაჩრდილულიყო. ქალაქს ამბავი შეეფინა, ამბავი გურჯის დედოფლის წამებისა. ცას მისწვდა ეს ხმა, შძლავრ გუგუნად გაისმა იგი.

მთელი ქალაქი სეირად გამოვიდა, ყველა შეიდან-შაჰს მიაწყდა. უამრავი ხალხი მოუთმენლად გასცქეროდა ფენგი-ეკბერის გზას.

— მაშალაჰ!—აღმოხდა ფიშანგანს და თვალებზე ჩამოფხატული ბუხრის ქუდი აიწია.

— ისე უნდა აწამონ, ვით არავინ უწამებიათ, — ხმამაღლა წარმოთქვა იადოლამ და ლალის ცილის კრიალო სანი თითო-თითოდ გადათვალა.

— ბევრ საცვიფროსა ამბობენ, — მწუხარებით დასძინა ხანენდემ. მოელვარება რომ დაეფარა, სანდურის სიმს მიზრაფი ჩამოჰკრა.

— ლა-ილაჰ-ილ-ალაჰ! გაწყდეს ჯილაგი ურწმუნოთა! — წამოიძახა რზმაილ-ბეგმა.

ხანენდემ პასუხი დააპირა... აგუგუნდნენ დაფდაფნი, გაირღვა რკალი ზღუდედ მომდგარი ხალხისა და ჩქარი ნაბიჯით შემოვიდნენ ფუსტუღისფერ ხიფთანებით, ალისფერ ქუდებით მორთული ფერაშები. მათრახის ცემით, ლანძღვა-თრევით მოარღვევდნენ შემოჯარულ ხალხს. მათ მოჰყვებოდნენ ნაშურის ქურთუკიანი ღულამები. ორთავ მხარეს მოაბიჯებდნენ იარაღასხმული სარბაზები, რომელთაც საჰიბქირანით მორთული შათირნი ტუსტუსით მოსდევდნენ.

გზა-ჯვარედინზე ნასახჩიბაში ჰუსეინ-ალი-მირზა გამოჩნდა. აცხენოსებულს მხარმარჯვნივ ალი-ბაინდური ახლდა, მხარმარცხნივ—კაბიდჯიბაში მუჰამედ-ბეგ. მათ უკან დაბურული ტახტრევანდი მოირწეოდა, რომელსაც შუგუზლისფერი, დაკვართული ჯალათნი—მაჰბუბი და სეიდი მოსდევდნენ. ჯალათებს ხელთ სისხლისფრად შეღებული შანთები ეჭირათ.

მოედნის შუა-ადგილას ტახტრევანდი შესდგა და ისპაჰანის ალაყაფში ბეგლართ-ბეგი იმამ-ყული-ხანი აღიმართა. იგი წაბლისფერ ცხენზე იჯდა. ყალამოიანი ქუდით მოსილს ტანთ სისვისფერი ოქროს ნახჩებიანი ფარჩის ჯუბა ეცვა, ზიგნით—მყისფერი ლულაყუთნის ახალუხი. ოქროს ყაბიწზე მიმაგრებული ძვირფას თვალთაგან შემკული ხმალი ტარსიკონის ჩექმაზე სცემდა. ყაჯარ-დარახტული ბეღაური მოუსვენრად ტოკავდა, პატრონის სისვი-ჯუბის კალთის კაშკაში თუ აფრთხობდა ანდა ხალხის ზიზღი?

იმამ-ყული-ხანს ჰუსეინ-ალი-მირზა შეეგება. გამარჯვება უსურვა.

სარბაზებმა ხმლები ძირს დაუშვეს და სალამი მიუძღვნეს შირაზის ხანს.

წინ წარსდგნენ თეთრით მოსილნი მუშთეიდნი. მათ პირისპირ—ყორნისფერი მოლები.

ბეგლართ-ბეგი ცხენიდან ჩამოხდა. საზეიმოდ მორთული დარბაისელნი გაუმხარდამხარდნენ.

აციაგდა პატიოსან ქვათა სიმრავლე, იღიმოდა განძეულობა, კისკასებდა, სხივებს აფრქვევდა.

საჭურისებმა მოფარდაგულის რიდე გადასწიეს. შეირხნენ მარგალიტნი არამხანისა. აბრეშუმის სამოსელმა შრიალი მოიღო. აბზინდნენ დალალები. ყვავილშეფრქვეული პირსაბურავებიც აშმაშურდნენ.

ჰუსეინ-ალი-მირზამ ცხენდაცხენ რაღაც მოახსენა ბეგლართ-ბეგს და კვლავ სასწრაფოდ გამობრუნდა, ნიშნად დასტურისა კვერთხი აღმართა.

ტახტრევანდის საგდული გაიხსნა და შავით მოსილი მანდილოსანი ძირს გადმოვიდა, ცვილისფერი, ნატიფი; მაგრამ ნაწამები სახე, კიდევ უფრო უკარებლად, მტკიცედ და სასოებით ინაკვთებოდა თალხ ღართზე. შუაგულთან ელავდნენ ქარვისფერი თლილი ხელები და ოქროს ჯვარცმა.

მის დანახვაზე ხალხი შეირხა, აჩოჩქოლდა.

ნასახჩიბაშმა ბრძანა და მყისვე ოთხ ადგილს პალო დასვეს ჩუქურთმიანი. ფერაშებმა ფუსფუსი იწყეს. სარბაზები შესავალთან ჩამწკრივდნენ. ღულამებმა შეშა ზვინ-ზვინად მოიღეს და ხელდახელ ალმაღალი ცეცხლი აღაგზნეს, შიგ შანთები, მარწუხები, საჯედები შეაწყეს. მაჰბუბმა რვალის ქვაბი მოაგორა და შუა-ცეცხლში ჩადგა.

ჰინით წვერშეღებილმა ჰუსეინ-ალი-მირზამ ფირმანის კითხვა იწყო.

იდგა ქეთევანი. ყოველგვარი ჩრდილი სევდისა წაშლილიყო მის სახეზე. ბაგეზე იდუმალი ლოცვა უთრთოდა: „მომივლინე ანგელოსი მცველი სულისა ჩემისა და მითვალე სული ჩემი და განმიღე კარი სასძლოისა შენისა და აღმრაცხე მე გუნდსა თანა მოწამეთა შენთა“.

ცეცხლი თანდათან ძლიერდებოდა...

ჰუსეინ-ალი-მირზა კვლავ განაგრძობდა... მედიდურს, მახინჯს, ჭროღა თვალებში ბოროტების ნაპერწკლები ენთებოდა, ტუჩებზე დორბლი მოსდგომოდა, თავისი ჭანგიანი თითით გახურებულ შანთებზე მიუთითებდა: „უარჰყოს ისაი-მასიჰ და ერჩდეს სჯულისდებასა მაჰმუდისასა ანუ მოკვდეს მწარითა სიკვდილითა“.

ფირმანი დაგრაგნა.

თვალანთებულნი ჯალათნი ქალისაკენ წარიმართნენ.

კვლავ იდუმალი ლოცვა ათრთოლდა ქეთევანის ბაგეზე. მის მშვიდ სახეს წმინდა შარავანდედი მოჰფენოდა. როდესაც სამოსის გახდა დაუპირეს, განძვინდა, მაგრამ ხელები გაუკრეს და ტანგაძარცულს იესოს ჯვარი შეაგლიჯეს, შუაცეცხლში გადაისროლეს.

წითლად ავარვარებული მარწუხი ძუძუსთან მიიტანეს, გახურებული რკინის ჯაჭვი წელს შემოავლეს. შანთის ან მარწუხის ყოველ მიკარებაზე, წელში იხრებოდა, კვლავ იმართებოდა და დათუთქული ხელებით სიშიშვლეს ებრძოდა.

— უარყავ მასიჰ!—დასჭყივლა მუშთეიდმა.

— უარყავ!—გაიმეორა ნასახჩიმ.

— უარყავ!—აღრიალდა ბრბო და ეს შეძახილი გრგვინვასავით მოედო მთელ მოედანს.

მიწა აზანზარდა, ირგვლივ ისმოდა:

— უარყავ!

დაფდაფნიც ღრიალებდნენ.

— უარყავ!

ჯალათი მაჰბუბი წვერს დინჯად იკარკნიდა, სეიდი გაღვივებულ სამჭვალებს მიწაზე ჰფენდა.

ხალხი გუგუნებდა:

— უარყავ! უარყავ!

გუგუნმა გამოარკვია იგი, ძალა დაუბრუნა.

— არაოდეს!—ხმაზეულად შესძახა ქეთევანმა და ხელგაკრული ისე ზვიადად აღიმართა, რომ ბრბო მყისვე დადუმდა.

იდგა უსაჩინოესი, ვიღაცამ წარიტაცა ტკივილები, წყლულნი თითქოს გაუყუჩდნენ.

— მაგას ვით მნუკავთ, ხალხნო! — გაისმა მრისხანედ,—მამული დავგმო, სჯული დავაგდო! შთაგაგონათ განა, ბოროტება სატანაელმა? განაგრძეთ სასჯელი, რაიცა ნებავს შაჰ-აბაზს ჩემთვის, დაუყოვნებლივ აღასრულეთ, აჰა, მზადა ვარ წინაშე თქვენსა!

ხმა ანაზდეულად ჩაუწყდა. თვალთა ისარი მტირალ ტყვეებს მიაპყრო:

— ნუ მწუხარე ხართ დანო, ძმანო და შვილნო ჩემნო! მამულისათვის თავის შეწირვა ვალია წმინდა და შეუგინებელ, აწ უმეტესად ბედნიერად ვრაცხ თავსა ჩემსა, ვიდრე დედოფლობასა შინა, ნუ შეძრწუნდებით, ოდეს იხილოთ უსასტიკესნი სატანჯველნი ხორცთა ამათ ჩემთანი. ნუ ძმაშარ იქმნებით და ნუ შედრკებით ჟამსა უბედურებისასა. განამტკიცეთ ქართველთა შორის სული ძლიერი, დაიცავით სამშობლო, აღიმართენით!

ჯალათმა სიტყვა არ ახანა, გაღვივებული შანთი მკერდში აძგერა.

ქალი შეტორტმანდა. ბურუსმა დაჰკრა სახეზე. სუნთქვა შეეკრა, გალურჯებულ ბაგეზე სისხლი ამოქაფქაფდა.

— შეუნდე... მეუფეო! მაინც ლულლუღებდა,—შეუნდე... რამეთუ...

ზურგიდან მსწრაფლ მოუარეს და დაშანთული ნაკვერცხლებზე, გახურებულ სამჭვალებზე განართხეს. თვალდათვალ მოსჩანდა, როგორ იწევდა გული, რა მძიმედ სუნთქავდა, როგორ თრთოდა და ითანგებოდა შიშრებად დამსკდარი, შავი ზოლებით დასერილი სხეული.

სადღაც ხალხი შეჩოჩქოლდა, შორეული კუთხიდან შემზარავი ხმა გაისმა:

— გზა...

— გზა, უსჯულონო! გზა, გაგვატარეთ!

— დედოფალო! დედოფალო!—იძახდნენ ვიღაცანი და ხალხს განიერმკლავურით მიარღვევდნენ, წამების ადგილისაკენ მოიწევდნენ.

უმალვე წინ გადუდგნენ სარბაზები, გაბაწრეს და ფერაშებს გადასცეს მარტყოფელი ძმები აბულვარდიშვილები.

ხალხი შედგა. განცვიფრებისაგან ხმა გაკმიდა.

ბეგლართ-ბეგმა შუბლი შეიკრა.

ფარული შიშით შეპყრობილმა ნასახჩიმ წამების კვლავ განგრძობა ბრძანა.

სისხლმოთქმეული ფეხზე ძალით წამოაყენეს და გახურებული თავზე დაამხეს.

ერთწამს იდგა იგი, შემდეგ შ[illegible] ჩაიკეცა. თვალბუდის მიდამო[illegible] სითხე გადმოსდინდა. ამწვარ-ა[illegible] თავიდან კვამლი ავარდა და შეთ[illegible] ლული თმა დაცვივდა.

ჯალათმა თითქოს მძიმე ტ[illegible] მოიხსნაო, ტალავრის სახელოთი [illegible] ლზე ოფლი შეიწმინდა...

ბეგლართ-ბეგმა ბედაურს [illegible] ჰკრა და სასწრაფოდ გაცილდა [illegible] დანს. მხლებელთაგან ვინ გაბ[illegible] და შირაზის ხანთან მიახლ[illegible] ანთუ სიტყვის თქმას?

ირგვლივ საზარი გმინვა ის[illegible] მცველნი ცდილობდნენ ხმაურობ[illegible] ნელებინათ, მაგრამ თითონ ისე[illegible] როდნენ, რომ საერთო გუგუნს [illegible] უფრო აძლიერებდნენ.

აიშალა ხალხი, ჯგუფ-ჯგუფად [illegible] მართებოდა მოედნიდან. ყველაზ[illegible] ლოს ალი-ბაინდური დაიძრა ად[illegible] დან, მაჰმადის მძვინვარე მორწ[illegible] ეწადა დარწმუნებულიყო, რომ [illegible] ყველა წესის დაცვით აღსრულდ[illegible]

ისფაჰანის გზით მიმავალი [illegible] დე უჩვეულოდ შფოთავდა. ბ[illegible] გულზე სევდის გადასაყრელად [illegible] ქურვარსკვლავის დაღ